

PAPER DETAILS

TITLE: Examination Of Teacher Candidates` Opinios On Elective Courses In The Social Studies Undergraduate Program

AUTHORS: Ihsan ÜNLÜ,Rumeysa KANAT

PAGES: 116-130

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2911941>

Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi
Dergisi

The Journal of International Social
Studies Education

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed
Journal)

<https://dergipark.org.tr/en/pub/tissejournal> ISSN: 2757-5748

<http://www.sosbilder.org>

Examination Of Teacher Candidates' Opinios On Elective Courses In The Social Studies Undergraduate Program*

 Rumeysa Kanat, Graduate Student
Erzincan Binali Yıldırım University, Türkiye
rumeysa.kanat@ogr.ebyu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-1596-7391

 İhsan Ünlü, Dr., Corresponding Author
Erzincan Binali Yıldırım University, Türkiye
iunlu@erzincan.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-2769-8966

Article Type: Research Article

Received Date: 20.07.2022

Accepted Date: 28.12.2022

Published Date: 31.12.2022

Plagiarism: This article has been reviewed by at least
two referees and scanned via a plagiarism software

Citation: Kanat, R., & Ünlü, İ. (2022). Examination of teacher
candidates' opinios on elective courses in the social studies
undergraduate program. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi
Dergisi (The Journal of International Social Studies Education)*,
4(1), 116-130.

*This study was presented as an oral presentation at the 10th
International Symposium on Social Studies Education held in
Rize on 9-11 June 2022.

Abstract

The aim of this study is to reveal the opinions of pre-service teachers about the elective courses in the Social Studies Teaching Undergraduate Program. The study was carried out with the qualitative research method and the case study pattern was used. The study group of the research consists of 4th grade teacher candidates studying at Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Education, Department of Social Studies Teaching. While determining the study group, easily accessible case sampling, one of the purposeful sampling methods, was used. Research data were obtained through focus group interviews and the data were analyzed using descriptive analysis method. While preparing the research questions, a literature review was made and studies on the subject were examined. In addition, expert opinion was taken and a pilot study was conducted with 3rd grade social studies teacher candidates. According to the data obtained after the main interview, the pre-service teachers stated that they preferred the elective courses because they were easy courses, they included lecturers, useful information, and they were courses that fit their interests. In addition, it was stated that it would be beneficial to increase the number of courses in the elective course groups, to increase the course quotas, and to include lecturers with expertise in the courses. It was stated that elective course groups in education faculties should include more courses in the fields of science, art, culture, technology and language education.

Keywords: Social studies, candidate teachers, undergraduate program, elective courses

Extended Summary

Introduction

The Social Studies course, which was first taught in the USA, was included in the Turkish education program in 1968. In the 2004-2005 academic year, a draft Social Studies Programme was prepared and this draft was implemented in a total of 120 primary schools in 9 pilot provinces. In 2005-2006, the programme was finalized based on the constructivist approach and was put into practice throughout the country. In 2018, the Social Studies curriculum started to provide different thinking and literacy skills, which are referred to as 21st century skills. The changes in the curricula positioned on thinking, literacy and creativity were also reflected in the undergraduate programmes of the faculty of education that train teachers. In 2006 and 2018, the changes in the undergraduate programmes of the faculties of education enabled the introduction of many elective courses, especially in the fields of professional knowledge and general culture. The aim here is to ensure that teachers are trained in a versatile way. Social Studies teacher candidates are educated in accordance with the Social Studies Teacher Training Programme (SBÖYP) established by the Council of Higher Education (YÖK). This programme was finalized in 2018 and the new programme includes elective courses as well as compulsory courses. Elective courses are courses other than compulsory courses that students take from within or outside the field according to their wishes. In Faculties of Education, prospective teachers take courses in 3 main categories from the elective course pool. The aim here is to bring prospective teachers together with courses with content appropriate to their interests, needs and skills in the categories of field education, professional knowledge and general culture. In short, elective courses are important in responding to the different interests, needs and abilities of prospective teachers. In this way, it is aimed that prospective teachers have the opportunity to have knowledge and skills in the fields they choose other than their branches. In this context, the aim of the research is to reveal the views of 4th grade pre-service teachers studying in the Social Studies Teacher Education Undergraduate Programme towards elective courses. Answers to the following questions were sought within the scope of the research problem;

- Do you find field education elective courses sufficient?

- Do you find professional knowledge elective courses sufficient?
- Do you find general culture elective courses sufficient?

Methods

This research, which seeks to answer the question "What are the opinions of pre-service teachers about the elective courses in the Social Studies Teaching Undergraduate Programme?", was designed in accordance with the qualitative research method and the opinions of pre-service social studies teachers about the elective courses in the undergraduate programme were handled as a case. The study group of the research consists of 4th grade pre-service teachers studying at Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Education, Social Studies Teacher Education Programme. In the research, in which 16 participants were included on the basis of volunteerism, easily accessible case sampling from purposive sampling methods was used. Focus group interview was used as a data collection tool and the data obtained were analyzed using descriptive analysis method.

Results

According to the findings of the study, pre-service teachers expressed their reasons for preferring elective courses in 4 categories. These are; courses that are easy to pass, courses suitable for their interests, courses chosen according to the lecturer, and courses that they find useful to fulfil their expectations for KPSS and language exams. When the subjects that pre-service teachers found sufficient and insufficient in terms of elective courses were analyzed in three main categories as field education, professional knowledge and general culture, it was found that pre-service teachers generally found the theoretical knowledge level about elective courses sufficient. While pre-service teachers find field education courses inadequate in terms of quota, number of courses, application, use of materials, extracurricular subjects, lecturers, homework and exams, they find professional knowledge courses inadequate in terms of application, use of materials, lecturers and internship. Finally, they find general culture courses inadequate in terms of quota, number of courses and faculty members. Finally, pre-service teachers stated that foreign language, technology courses, culture courses, talent courses and diction courses should be added to the elective course pool

Discussion and Conclusion

In this study conducted with pre-service social studies teachers, elective courses in the field of social studies education were analyzed by creating themes, categories and codes prepared in line with the answers from the participants under the titles of field education, teaching profession knowledge and general culture. According to the results of the research, it was seen that the main reasons for pre-service teachers to prefer elective courses were the courses that they stated that they passed easily and the courses related to their interests. Regarding the adequacy of elective courses; pre-service teachers found elective courses adequate in terms of content and pedagogical aspects. In detailed interviews with the participants, it was concluded that field education and general culture courses were adequate in terms of course content, and teaching professional knowledge courses were adequate both professionally and pedagogically. In addition, it was concluded that the course quotas and the number of courses in the elective courses were very limited, the number of applied courses in all groups in the elective group was low, and the use of materials in the courses and the course hours were insufficient. Another result of the research is that the pre-service teachers stated that they had problems in the classroom environment in the practice schools within the scope of teaching practice due to the lack of elective courses for the teaching practice course. It was also concluded that the number of elective courses in the field of foreign

language education should be increased. In order for teachers to express themselves better in the classroom culture, they stated that there should be elective courses in the field of body language use and diction training. In addition, the necessity to focus on elective courses that will reveal personal skills and abilities in the programmes is among the results of the research.

**Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi
Dergisi**

**The Journal of International Social
Studies Education**

*(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed
Journal)*

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tissejournal>

ISSN: 2757-5748

<http://www.sosbilder.org>

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Alan Seçmeli Derslere Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi*

Özet

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan seçmeli derslere yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüş ve durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesi kullanılmıştır. Araştırma verileri odak grup görüşmeleri ile elde edilmiş ve veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma soruları hazırlanırken alan yazın taraması yapılmış, konu ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca uzman görüşü alınmış ve 3. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları ile bir pilot çalışma yapılmıştır. Asıl görüşmeden sonra elde edilen verilere göre öğretmen adayları seçmeli dersleri kolay dersler olması, öğretim elemanı, fayda bilgileri içermesi ve ilgi alanına uyan dersler olduğu için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra seçmeli ders gruplarındaki derslerin sayısının artırılması, ders kontenjanlarının artırılması ve derslere uzmanlığı olan öğretim elemanlarının girmesinin yararlı olacağı belirtilmiştir. Eğitim fakültelerindeki seçmeli ders gruplarının bilim, sanat, kültür, teknoloji ve dil eğitimi alanlarında daha fazla dersin yer alması gerektiği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretmen adayları, lisans programı, seçmeli dersler

Giriş

Geleceğin teminatı olan çocukların; iyi bir eğitim görmesi, nitelikli ve özerk birer vatandaş olmaları her toplumun hayalidir. Eleştirel ve yaratıcı düşünen, çok yönlü, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim görmüş olan bireylerin 21. yüzyıl vatandaşı olarak tanımlandığı günümüzde tek bir hedefe yönelen eğitim uygulamalarının başarısı sorgulanmaktadır. Bu sebeple bütün eğitim kademelerinde farklı bilgi, beceri ve değerleri içerisinde barındıran içeriklere yer verilmektedir. Bu içeriklere sahip önemli derslerden biri de Sosyal Bilgilerdir. İlk kez ABD'de okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi, Türkiye eğitim programına 1968 yılında dahil edilmiştir (Kan, 2010). Bu misyon daha önceki dönemlerde; Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Malumat-ı Vataniye, Toplum ve Ülke İncelemeleri gibi derslerle verilmiştir (Sönmez, 1999; Öztürk ve Dilek, 2002). 2004-2005 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı Taslağı hazırlanmış ve hazırlanan bu taslak 9 pilot il olmak üzere toplam 120 ilköğretim okulunda uygulanmıştır. 2005-2006 yılına

gelindiğinde yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak programa son şekli verilmiş ve ülke genelinde uygulamaya konulmuştur (Semerci ve Semerci, 2001).

Yeni programa göre ise Sosyal Bilgiler dersi şu şekilde ifade edilmektedir;

...bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005, s. 46).

Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin bazı önemli temel amaçları şu şekilde sıralanabilir;

1. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,*
2. *Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,*
3. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri (MEB, 2018).*

2018 yılına gelindiğinde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 21. Yüzyıl becerileri olarak belirtilen farklı düşünme ve okuryazarlık becerilerini de kazandırmaya başlamıştır. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, bilgi okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı gibi birçok beceri programda yer almıştır. Elbette ilkokul, ortaokul ve lise düzeyi öğretim programlarında gerçekleştirilen bu değişimler, programın öğreticisi olan öğretmenlerin yetiştirilmesinde de değişime gidilmesini zorunlu kılmıştır. Düşünme, okuryazarlık ve yaratıcılık üzerine konumlandırılan öğretim programlarındaki değişimler, öğretmen yetiştiren eğitim fakültesi lisans programlarına da yansımıştır. 2006 ve 2018 yıllarında eğitim fakültesi lisans programlarındaki değişimler özellikle meslek bilgisi ve genel kültür alanlarında birçok seçmeli dersin programlara girmesini sağlamıştır. Buradaki amaç öğretmenlerin de çok yönlü yetiştirilmesini sağlamaktır. Öğretmen niteliksel gelişmenin anahtarıdır. Kişisel ve mesleki yeterliğin gerektirdiği bilgi ve beceriler bu anlamda önemlidir. Öğretmenin niteliği ile eğitim sisteminin ürünü olan insan gücünün niteliği arasında olumlu ve yüksek bir ilişki vardır (Sezgin, 2002, s.6). Gürkan, (1993), bu ilişkiyi şöyle açıklamıştır;

“Gelişen ülkeler, yenileşme çabalarına eğitim sistemlerini yenilemekle, bu yenileşme sürecine de öğretmen yetiştirme sorunlarını çözmekle başladıkları ölçüde başarılı olmaktadır.” Yani “bir eğitim sisteminin başarısı, sistemi işletecek öğretmenlerin nitelik ve niceliğine bağlıdır” (Kavcar, 1982, s.197). “Öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler toplumların geleceğinin şekillendirilmesinde belirleyici bir öneme ve etkiye sahiptir. Nitelik ve beceri beklentisi; 21. yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilen, tutum ve davranışları ile model olabilen, demokratik ve çağdaş öğretmenlerin yetiştirilmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Ancak böylelikle gelişen çağdaş dünyadaki yerimizi alabilmek ve uygar dünyanın sunduğu olanaklardan yararlanmak mümkün olabilecektir” (Gökçe, 2000, s.1).

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı üniversitelerde 1998 yılından itibaren öğrenci almaya başlamış ve ilk mezunlarını 2002 yılında vermiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından oluşturulmuş Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programı (SBÖYP) kapsamına uygun olarak öğrenim görmektedir. Bu program son halini 2018 yılında almış ve yeni programda zorunlu derslerin yanı sıra seçmeli derslere yer verilmiştir. Seçmeli dersler, zorunlu dersler dışında öğrencinin alan içinden veya alan dışından isteği doğrultusunda aldığı derslerdir (YÖK, 2017). Eğitim Fakültelerinde öğretmen adayları seçmeli ders havuzundan 3 ana kategoride ders almaktadır. Buradaki amaç, öğretmen adaylarını alan eğitimi, meslek bilgisi ve genel kültür kategorilerinde ilgi, ihtiyaç ve becerilerine uygun içeriğe sahip derslerle buluşturmaktır. Kısaca seçmeli dersler, öğretmen adaylarının farklı ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine cevap verme konusunda önemlidir. Bu sayede öğretmen adaylarının branşları dışında seçtikleri alanlarda da bilgi ve beceri sahibi olma imkanına kavuşmaları hedeflenmiştir (Bursa ve Ersoy 2020; Aydın 2007).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programına bakıldığında mümkün olduğunca çok sayıda seçmeli derse yer verilmiştir. Bunun yanı sıra fakülteler ihtiyaç duyulması halinde yeni seçmeli dersler açabilmektedir (YÖK, 1998). Aşağıda YÖK'ün Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı için belirlediği seçmeli ders listesine yer verilmiştir. Bu listede araştırmanın yürütüldüğü Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi tarafından sonradan açılan seçmeli dersler de yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı seçmeli ders havuzu

Seçmeli Meslek Bilgisi Dersleri	Seçmeli Genel Kültür Dersleri	Seçmeli Alan Eğitimi Dersleri
1. Açık ve Uzaktan Öğrenme	1. Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele	1. Çevre Eğitimi
2. Çocuk Psikolojisi	2. Beslenme ve Sağlık	2. Günümüz Dünya Sorunları
3. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	3. Bilim Tarihi ve Felsefesi	3. Harita Bilgisi ve Uygulamaları
4. Eğitim Hukuku	4. Bilim ve Araştırma Etiği	4. Küreselleşme ve Toplum
5. Eğitim Antropolojisi	5. Ekonomi ve Girişimcilik	5. Sınıf İçi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi
6. Eğitimde Drama	6. Geleneksel Türk El Sanatları	6. SB Ders Kitabı İncelemesi
7. Eğitim Tarihi	7. İnsan İlişkileri ve İletişim	7. SB Öğretiminde Yerel Çocuk Oyunları
8. Eğitimde Program Dışı Etkinlikler	8. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	8. SB Öğretiminde Drama
9. Eğitimde Program Geliştirme	9. Kariyer Planlama ve Geliştirme	9. SB Öğretiminde Materyal Tasarımı
10. Eğitimde Proje Hazırlama	10. Kültür ve Dil	10. SB Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih
11. Eleştirel ve Analitik Düşünme	11. Medya Okuryazarlığı	11. Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri
12. Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi	12. Mesleki İngilizce	12. Türk Hukuk Sistemi
13. Kapsayıcı Eğitim	13. Sanat ve Estetik	13. Türkiye'nin Ekonomik Yapısı
14. Karşılaştırmalı Eğitim	14. Türk Halk Oyunları	14. Çağdaş Dünya Tarihi
15. Mikro Öğretim	15. Türk İşaret Dili	15. İklim Bilgisi
16. Müze Eğitimi	16. Türk Kültür Coğrafyası	
17. Okul Dışı Öğrenme Ortamları	17. Türk Musikisi	
18. Öğrenme Güçlüğü	18. Türk Sanatı Tarihi	
19. Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama	19. Küresel Isınma ve İklim Değişimleri	
20. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim	20. Ülkeler Coğrafyası	
21. Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme	21. Türk Modernleşmesi	
22. Eğitime Yön Verenler		

Tablo 1’de görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı seçmeli ders havuzu; meslek bilgisi, genel kültür ve alan eğitimi dersleri olmak üzere üç kategoridedir. Toplam seçmeli meslek bilgisi dersleri 22, genel kültür dersleri 21 ve alan eğitimi dersleri de 15 tanedir. (Bu sayılar dönemlik olarak değişkenlik göstermektedir). Öğretmenlik programlarındaki seçmeli ders sayıları %25’lik bir orana sahiptir. Bu oran aşılmamak suretiyle seçmeli ders havuzunda yüzlerce derse yer verilebilir. Önemli olan öğretmen adaylarının tercihine ve seçmeli ders kavramının doğasına uygun içeriklere sahip derslerin varlığıdır. Eğitim fakültelerindeki seçmeli ders sorunu ve çok yönlü eğitim ihtiyacı program düzenlemeleriyle bir nebze giderilmiş olsa da farklı sorunlar yaşanabilmektedir.

Araştırmanın problemi bu ihtiyaç doğrultusunda belirlenmiş ve Sosyal Bilgiler Lisans Programı’nda yer alan seçmeli derslere yönelik öğretmen adaylarının görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı’nda yer alan seçmeli derslere yönelik öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir? sorusuna cevap aranan bu araştırma nitel araştırma yöntemine uygun olarak tasarlanmıştır. Nitel durum çalışmalarının en temel özelliği belli bir bütünlüğü oluşturan bir veya daha fazla durumun birbirleri üzerindeki etkisini bütüncül bir yaklaşımla derinlemesine araştırmaktır (Yıldırım ve Şimşek 2013; Ersoy ve Yalçınoglu 2013). Bu nedenle çalışmada nitel durum deseni kullanılmış ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans programında yer alan seçmeli derslere dair görüşleri bir durum olarak ele alınmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim görmekte olan 4. Sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Gönüllülük esasına bağlı olarak araştırma grubuna dahil edilen katılımcıların 4. sınıf öğrencileri arasından seçilme nedenleri ise lisans programı kapsamında yer alan 8 dönemlik seçmeli dersleri almış olmalarıdır. Araştırmaya toplam 16 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların 8’i kadın 8’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi “ılımlı ve tehditkâr olmayan bir ortamda önceden belirlenmiş bir konu hakkında algıları elde etmek amacıyla dikkatle planlanmış bir tartışmalar serisi” olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırmada odak grup görüşmesinin tercih edilme nedeni ise, belirlenen konu hakkında bireysel görüşmelerden daha fazla veri toplanacak olmasıdır. Bu nedenle araştırmada 2 odak grup görüşmesi yapılmıştır. Gruplar 8’er kişiden oluşmakta olup toplamda 16 katılımcı ile yürütülmüştür. Görüşme baştan sona kadar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Odak grup görüşmesi her bir grup için 60 dakika civarı sürmüştür. Odak grup görüşmeleri aşağıda yer alan sorular kapsamında yürütülmüştür.

- Sosyal bilgiler lisans programında yer alan seçmeli dersleri alan eğitimi bakımından yeterli buluyor musunuz?
- Sosyal bilgiler lisans programında yer alan seçmeli dersleri öğretmenlik meslek bilgisi açısından yeterli buluyor musunuz?

- Sosyal bilgiler lisans programında yer alan seçmeli dersleri genel kültür açısından yeterli buluyor musunuz?

Verilerin Analizi

Araştırma verileri odak grup görüşmeleri ile elde edilmiş ve veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilen verilerin daha önce belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesi ve yorumlanması temeline dayanan nitel veri analizidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Veri analizinin ilk aşamasında katılımcıların görüşlerine ilişkin bütüncül bir bakış açısı elde etmek ve elde edilen verilerin bütünlüğünü korumak için görüşme ses kayıtları baştan sona kadar dinlenmiştir. Daha sonra her bir kayıt aralıksız dinlenerek sistematik şekilde kodlanmıştır. Kodlama sırasında analiz birimi olarak kelime öbekleri ve cümleler kullanılmıştır. Kodlama yaparken cümlelerdeki gizli anlamların açığa çıkarılmasına özen gösterilmiştir. Katılımcıların kullandıkları kelimeleri daha iyi ifade edebilecek kavramlar kullanılmıştır. Kodlar ve kodlar arasındaki ilişkiler not edilmiştir. Bu süreç her iki görüşme kaydının transkripti için uygulanmıştır. Tüm görüşmenin kodlanması tamamlandıktan sonra kodlar karşılaştırılmış, bazı kodlar yeniden adlandırılmıştır. Kodlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar baz alınarak kategorilerle temalar oluşturulmuştur. Veri analizi sonucu elde edilen bulguların katılımcıların görüşlerine dayandığını ispatlamak amacıyla, araştırmanın bulgular bölümünde görüşme kayıtlarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılar, daha açık ve anlaşılır ifadeler kullanan öğrencilerden seçilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Lisans Programı'nda yer alan seçmeli derslere ilişkin görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının seçmeli derslerin tercih edilme nedenleri

Tema	Kategori	Kod
Seçmeli Derslerin Tercih Edilme Nedenleri	Kolay Geçilebilen	Derslerden kolay geçmek Yüksek not alabilmek
	İlgi Alanı	İlgi duyulan derste daha başarılı olma
	Öğretim Üyesi	Öğretim üyesini sevmek Öğretim üyesinin ders işleyişi Öğretim üyesinin pedagojik becerisi
	Faydalı Bulunan	KPSS ve dil sınavlarına katkı sağlayacak dersler

Tablo 2'de öğretmen adaylarının seçmeli dersleri tercih etme nedenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğretmen adayları seçmeli dersleri tercih etme nedenlerini 4 kategoride ifade etmişlerdir. İlk olarak kolay geçilebilen dersleri seçtiklerini belirten öğretmen adayları, zorunlu derslerin yeteri kadar zor olduğunu en azından seçmeli derslerin kolay olması gerektiğini ifade etmişlerdir. İkinci olarak ilgi alanlarına uygun seçmeli dersleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Branşları dışında ilgi duydukları dersleri seçmenin daha faydalı olduğunu belirten öğretmen adayları, bu derslere daha kolay uyum sağladıklarını ifade etmişlerdir. Üçüncü kategoride ise öğretim üyelerine göre ders seçimi yaptıklarını belirtmişlerdir. Seçmeli dersi veren öğretim üyesinin öğretmen adaylarıyla olan iletişimi, ders işleme metodu, dersle ilgili bilgi düzeyi ve öğretmen adaylarını bu derslerde fazla zorlamaması gibi nedenler öğretmen adaylarının dersten ziyade dersi veren öğretim üyesine odaklanmasını sağlamaktadır. Dördüncü kategoride ise öğretmen adaylarının KPSS ve dil sınavlarına yönelik beklentileri üzerine ders

seçimi yaptıklarını göstermektedir. Seçmeli derslerin tercih edilme nedenlerine dair öğrenci görüşleri şu şekildedir;

Ö1 "Zorunlu derslerde yeterince zorlanıyoruz zaten, seçmeli derslerde kalmak istemem o nedenle dersi seçerken ona dikkat ediyorum."

Ö2 "Benim eski medeniyetlerine ilgim var. Örneğin Antik Yunan ve Mısır tarihi ilgimi çekiyor. Böyle kültürel bir ders gördüğümde mutlaka seçiyorum."

Ö3 "Ders seçerken dersten ziyade hepimiz hocaya bakıyoruz. Mesela "şu hocaların dersinden rahat geçeriz şu hocaların dersinden daha zor geçeriz" diyoruz."

Ö4 "Uygulama şeklinde işlenen derslerin daha faydalı olduğunu düşünüyorum. Genel olarak teorinin ötesine geçebileceğimiz dersleri seçmeye özen gösteriyorum."

Tablo 3. Seçmeli derslere dair yeterli bulunan konular

Tema	Kategori	Kod
Alan Eğitimi	Ders İçeriği	Tarih ve Coğrafya ders içeriği yeterli SB Lisans Program içeriği zengin
Meslek Bilgisi	Ders İçeriği Pedagogik Bilgi	Ders içerikleri yeterli Pedagogik bilgi açısından yeterli
Genel Kültür	Ders İçeriği Uygulama	SB Lisans Program içeriği zengin Kitap ve film önerileri Gezi etkinlikleri

Tablo 3'te öğretmen adaylarının seçmeli dersler konusunda yeterli buldukları başlıklar 3 ana kategoride incelenmiştir. Öğretmen adayları alan eğitimi seçmeli derslerinde ders içeriğinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Meslek bilgisi derslerinde ders içeriğini ve pedagojik bilgiyi yeterli bulurken, meslek bilgisi derslerinde; ders içeri ve uygulamaya dönük dersleri yeterli bulmuşlardır. Öğretmen adayları genel kültür seçmeli ders havuzunda kendi branşlarıyla ilgili derslerin sayısının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adayları genel olarak seçmeli derslerle ilgili teorik bilgi düzeyini yeterli görmektedirler.

Tablo 4. Seçmeli derslere dair yetersiz bulunan konular

Tema	Kategori	Kod
Alan Eğitimi	Kontenjan	Ders kontenjanı arttırılmalı
	Ders Sayısı	Ders havuzu genişletilmeli
	Uygulama	Uygulamalı dersler arttırılmalı
	Materyal Kullanımı	Özellikle Coğrafya derslerinde materyal kullanılmalı
	Ders Dışı Konular	Özellikle Tarih derslerinde siyaset konuşulmamalı
	Öğretim Üyeleri	Öğretim üyeleri akademik anlamda daha yetkin olmalı
	Ödev ve Sınavlar	Ödev ve sınavlar zor olmamalı Ödev ve sunumların sayısı az olmalı
Meslek Bilgisi	Uygulama	Bütün sorumluluk öğrenciye yüklenmemeli Öğretim üyeleri dersleri uygulamaya dönük işlemeli Uygulamalı dersler arttırılmalı Öğretmenlik uygulamasına hazırlık yapılmalı
	Materyal Kullanımı	Derslerde materyal kullanılmalı Materyal çeşitliliği arttırılmalı
Genel Kültür	Kontenjan	Ders kontenjanı arttırılmalı
	Ders Sayısı	Ders havuzu genişletilmeli
	Öğretim Üyesi	Öğretim üyeleri daha yetkin olmalı

Tablo 4'te öğretmen adaylarının seçmeli dersler konusunda yetersiz buldukları konular 3 ana kategoride incelenmiştir. Öğretmen adayları alan eğitimi derslerini; kontenjan, ders sayısı, uygulama, materyal kullanımı, ders dışı konular, öğretim üyeleri, ödev ve sınavlar konusunda yetersiz bulmaktadır. Meslek bilgisi derslerini ise; uygulama, materyal kullanımı, öğretim üyesi ve staj konusunda yetersiz bulmaktadır. Son olarak genel kültür derslerinde; kontenjan, ders sayısı ve öğretim üyesi bakımından yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmen adayları seçmeli derslerin diğer derslerden farklı olması gerektiği ifade etmektedir. Özellikle bu derslerde sınıf mevcutlarının az olmasının seçmeli ders mantığına daha uygun olacağını düşünmektedirler. Seçmeli derslerin ilgi ve yeteneğe yönelik olması bu derslerin daha çok beceri temelli olmasını gerektirir. Seçmeli derslerde düz anlatım tekniğinin kullanılması eksik yönlerden bir diğeri olarak görülmektedir. Özellikle meslek bilgisi ve becerisi kazandırmaya yönelik seçmeli derslerin öğretmenlik uygulaması öncesi hazırlık içeren bir yapıda olması gerekmektedir. Tarih ve Coğrafya içerikli derslerde materyal kullanımının yetersiz olması ve derslerin konu dışına çıkması öğretmen adayları tarafından eleştirilen bir diğer konudur. Öğretmen adayları bu durumu, öğretim üyelerinin uzmanlık alanları dışında seçmeli dersleri yürütmesiyle ilişkilendirmektedir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının seçmeli ders önerileri

Tema	Kategori	Kod
Yabancı Dil	Yabancı dil sınavları	İngilizce dışında derslere yer verilmeli Dil sınavlarına yönelik içerik oluşturulmalı
Teknoloji Dersleri	Öğretim Teknolojileri Akıllı Tahta Uzaktan Eğitim	Eğitim ve teknoloji birbirine entegre olmalı Sınıflarda akıllı tahtanın önemi Pandemide teknolojinin önemini kavrama
Kültür Dersleri	İlgi-Merak	Eski kültürlerle ilgi duyma Geçmiş merak etme
Yetenek Dersleri	Beceri ve yetenek	Yetenek ve beceriler doğrultusunda kendini keşfetme
Diksiyon Dersleri	Konuşma İletişim Beden Dili Jest ve Mimikler	Birçok öğretmen adayının kendini ifade etme sorunu var

Tablo 5'te öğretmen adaylarının seçmeli ders havuzuna ek olarak önerdikleri derslere yer verilmiştir. Önerilen dersler; yabancı dil, teknoloji dersleri, kültür dersleri, yetenek dersleri ve diksiyon dersleridir. Öğretmen adayları önerilerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

Ö9 "Bir dili tamamı ile öğrenmek isterdim. Burada 4 yılı devirdik ama bir dil öğrenemedik. Sadece ilk yıl uzaktan bir İngilizce dersi aldık. Onun da hiç katkısı olduğunu düşünmüyorum. Hatta sadece İngilizce de değil Fransızca, Almanca gibi bazı derslerinde seçmeli olarak verilmesi gerektiğine inanıyorum."

Ö10 "Bilişim ve teknoloji ağırlıklı seçmeli derslerin olması gerektiğini düşünüyorum. Mesela birçok arkadaşımız akıllı tahtayı bile kullanmayı bilmiyor. Şu an teknoloji çağındayız bu konu üzerinde daha fazla durulmalı ve buna yönelik seçmeli dersler olmalı."

Ö11 "Mesela kültür dersleri arttırılmalı. Antik Yunan ve mısır gibi bazı medeniyetleri daha detaylı öğrenmek isterdim."

Ö12 "Ben yetenek bazında bir seçmeli ders olmasını isterdim. Kendi yeteneklerimi görebileceğim bir ders olması gerektiğine inanıyorum. Örneğin atandığımda bir sınıfa

girdiğimde karşımdaki öğrencideki yetenekleri de keşfedebilmek yetisinde olmak istiyorum. Mesela “Yeteneğini Fark Et” gibi bir ders olabilirdi.”

Ö13 “Tüm öğretmen adaylarını seçmeli ders olarak diksiyon dersi alması gerektiğini düşünüyorum. Bir de bizim genelimiz Doğu’dan geliyor. Ben de dahil dilimiz kayıyor. O nedenle diksiyon dersi almamız gerekiyor.”

Sonuç ve Tartışma

Sosyal Bilgiler dersi bireyi; yaşamı boyunca karşısına çıkan durum ve olaylara ilişkin farkındalık sahibi olma, eleştirel ve analitik düşünerek, mantıklı karar verme ve problem çözme becerisi kazandırma amacı olan derslerin başında gelmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları da mesleki yaşamlarında öğretimini yapacakları bu ders için gerekli bilgi, beceri ve mesleki yeterliklerle donanımlı olmalıdır. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmen eğitimi programlarında genel kültürden meslek gelişimlerine; sosyal bilimlerden, kişisel gelişim alanlarına kadar çok farklı içerik çeşitlerine yer verilmelidir (Darling ve Hammond, 2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan bu çalışmada Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki seçmeli dersler; alan eğitimi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür başlıkları altında katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda hazırlanmış tema, kategori ve kod oluşturularak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları, meslek bilgisi derslerini seçme nedenlerini kolay geçilen dersler ve ilgi alanlarına yönelik dersler olarak belirtilmişlerdir. Seçmeli derslerin yeterliliğine ilişkin; öğretmen adayları seçmeli dersleri içerik bakımından ve pedagojik açıdan yeterli bulmuşlardır. Katılımcılarla yapılan detaylı görüşmelerde, alan eğitimi ve genel kültür derslerinin ders içeriği bakımından, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ise hem mesleki hem de pedagojik açıdan yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bir diğer dikkat çekici sonucu da seçmeli derslerde ders kontenjanlarının ve ders sayılarının çok sınırlı sayıda yer aldığı; seçmeli grubunda yer alan bütün gruplarda uygulamalı derslerin sayısının azlığı ve derslerde materyal kullanımı ve ders saatlerinin yetersizliği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Arduç, Taşkın ve Mutlu’nun (2020) çalışmalarının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca öğretmen adayları öğretmenlik uygulaması dersine yönelik seçmeli derslerin eksikliği nedeniyle öğretmenlik uygulaması kapsamında uygulama okullarında sınıf ortamı içerisinde problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç Yıldırım, Uzun ve Tekerek’ in (2021) çalışmalarındaki bulgularla paralellik göstermektedir. Öğretmen adayları seçmeli derslerle ilgili olarak; uygulanabilirlik ve mesleki becerilere yönelik olma durumları konusunda eksikliklerin olduğu görüşündedir. Özellikle mesleki beceri kazandırmaya yönelik seçmeli derslerin sayısının artırılması isteği bu konudaki eksikliği göstermektedir. 8 dönemlik öğretmen eğitimi süreci içerisinde meslek bilgisi içeren birçok teorik ders olmasına rağmen öğretmen adaylarının beceri konusunda eksikliklerin olduğunu dile getirmesi dikkate alınması gereken bir konudur. Pedagojiyi bilmek ve uygulamak arasında çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. Aslında bu durum Türkiye’deki yabancı dil öğretimiyle benzerlik göstermektedir. Yabancı dil sınavlarından yüksek notlar alan bireyler yabancı dil konuşma konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Bu ise teorik ve uygulamalı öğretimin dengeli olmamasında kaynaklanmaktadır. Öğretmenlik mesleği birçok uygulamayı içeren (sınıf yönetimi, öğrenciyi tanıma, beden kontrolü vb.) bir meslek grubudur. Öğretmen adayları kendilerinde eksik olanın ne olduğu konusunda muhakkak en iyi bilgiye sahip kişilerdir. Bu sebeple, seçmeli derslerle ilgilenen öğretim elemanlarının uygulama konusuna daha fazla ehemmiyet göstermesi bu konudaki eksikliği giderebilir.

Öğretmen adaylarının yabancı dil eğitimi alanındaki seçmeli ders sayısının artırılması gerektiği sonucu Akcan ve Bayyurt'un (2016) çalışmalarının bulgularıyla benzerlik göstermektedir. İngilizce dışında diğer dillerde derslerin bulunması gerekliliği, seçmeli dersler belirlenirken öğrencilerin ilgi ve beklentilerine yönelik derslerin belirlenmesi gerektiği, öğretmenlerin sınıf kültürü içerisinde kendilerini daha iyi ifade etmeleri açısından, beden dili kullanımı ve diksiyon eğitimi alanında seçmeli derslerin bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar alanyazında daha önceki çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir (Bursa ve Ersoy, 2020). Ayrıca kişisel beceri ve yetenekleri ortaya çıkaracak seçmeli derslere programlarda ağırlık verilmesi gerekliliği araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır. Öğretmen adaylarının usta-çırak ilişkisine dayalı bir öğretim sürecine ihtiyaç duyduğunu söylersek yanılmayız sanırım. Öğretmen adaylarının seçmeli derslerle ilgili açıklamalarının tamamında bir işi yapabilmeye dönük beklentiler yer almaktadır. Bu beklentilerin karşılanması için seçmeli ders gruplarının kullanılması gayet mantıklı ve ekonomik olabilir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının meslek bilgisi ve genel kültür dersleri üzerine yoğunlaşan görüşlerinin, alan bilgisi seçmeli derslerinde kısır kalmasını, zorunlu derslerinin zorluğu ve yoğunluğuna bağlayabiliriz.

Bu sonuçlar doğrultusunda seçmeli ders havuzları oluşturulurken; öğretim üyesi ve öğrencilerin ilgi ve beklentilerinin daha fazla dikkate alınması, seçmeli derslerde öğrencilerin aktif olarak katılım sağladıkları sınıf içi uygulamalara daha fazla yer verilmesi gerektiği görülmektedir. Seçmeli ders sayılarının arttırılması tek başına yeterli bir çözüm değildir. Seçmeli derslere alanında uzman kişilerin iştirak etmesi özellikle takip edilmelidir. Seçmeli derslere yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini daha detaylı belirlemek amacıyla nicel ve nitel araştırma yöntemlerin kullanıldığı, araştırma grubunun çeşitlilik gösterdiği daha kapsamlı çalışmalar yapılması araştırmanın önerileri arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- Arduç, M. A., Taşkın, G., ve Mutlu, F. (2020). Türkiye’de 2018 yılında uygulamaya konulan fen bilgisi öğretmenliği lisans programının 1997 ve 2006 lisans programları ile karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 71- 94. DOI: 10. 21764/maeuefd.666316
- Aydın R. (2007). *Türkiye’de eğitimle ilgili yapılan bilimsel toplantılarda ve millî eğitim şûralarında ele alınan öğretmen sorunları ile millî eğitim bakanlığı’nın politika ve uygulamalarının değerlendirilmesi (1980-2004)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bayyurt, Y. ve Akcan, S. (Ed.). (2016). *Türkiye’deki ingilizce öğretmeni yetiştirme programları üzerine düşünce ve öneriler*. içinde (s.39). İstanbul: Boğaziçi University Publishing.
- Bursa, S. ve Ersoy, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2018 öğretmen yetiştirme programı seçmeli ders tercihleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (37), 59-72.
- Ç, Semerci. ve N, Semerci. Oluşturmacılık ve eleştirel düşünme, *Abanî İzzet Baysal Üniversitesi X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Bolu, (7-9 Haziran), 2001.
- Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-century teacher education. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 300-314. DOI: 10.1177/0022487105285962
- Ersoy, A. ve Yalçınoglu, P. (Eds.). (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. Anı.
- Gökçe, E. (2000). Yirmibirinci yüzyılın öğretmeni, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 270: 21- 26
- Gürkan, T. (1993). *İlkokul öğretmenlerinin öğretmenlik tutumları ile benlik kavramaları arasındaki ilişki*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Kavcar, C. (1982). Tarihe karışan bir öğretmen modeli: yüksek öğretmen okulu, *A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18,1.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğü*, Ankara. Erişim adresi: http://Oygm.Meb.Gov.Tr/Meb_İys_Dosyalar/2017_12/13161921_Öğretmenlik_Mesleği_Genel_Yeterlikleri_Onaylanan.Pdf.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Öztürk, C., ve Dilek, D. (2002). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Sezgin, İ. (2002). Öğretmen eğitiminde gelişmeler ve sorunlar, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 293: 6-8.
- Sönmez, V. (1998). *Eğitim felsefesi*. Ankara; Anı.
- Yıldırım Yakar, Z., Uzun, E. ve Tekerek, B. (2021). Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 220-245. DOI: 10.33437/ksusbd.655590
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin.
- YÖK (1998). *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi*. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı: Ankara.
- YÖK. (2007). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (2017). Tez Merkezi. 3 Ocak tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) (2018). Öğretmen yetiştirme lisans programları. Ankara. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>

BİYOGRAFİK NOTLAR

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazar 1: %50

Yazar 2: %50

Çatışma Beyanı

Tüm yazarlar bu araştırmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.